

EDITÖR NE İŞ YAPAR?

Sanat,
Zanaat
ve Ticaret
Üçgeninde
Kitap
Editörlüğü

Hazırlayan:
PETER GINNA

Sevdikleri kitapların yolculuğunu merak eden okurlar, teslim ettiği metnin başına neler geleceğini bilmek isteyen yazarlar ve çevirmenler genellikle şunu sorar: Editör ne iş yapar?

Türkçeleştiren: Berna Akkıyal

Peter Ginna

1982'den beri New York'ta editör ve yayıncı olarak çalışıyor. Oxford University Press'te editörlük yaptı ve Crown/Random House'un, St. Martin's Press'in ve Persea Books'un editöryal kadrosunda yer aldı. NYU'nun yayıncılık programı kapsamında "Editörlük Nedir?" dersini hazırladı, *Creative Nonfiction* dergisinde ve Nieman Foundation'ın internet sitesi Storyboard'da editörlükle ilgili yazılar yazdı. Daha sonra Bloomsbury ABD'nin altmarkası Bloomsbury Press'i kurdu; burada yayın sorumlusu ve yayın yönetmeni olarak görev yaptı. www.doctorsyntax.net adresinde kitaplar ve yayıncılık hakkında blog yazıları yazıyor.

Berna Akkıyal

1978'de İstanbul'da doğdu. Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde sosyoloji ve felsefe, Bilkent Üniversitesi'nde Türk edebiyatı eğitimi aldı. Edebiyat ve sosyal bilimler alanlarında editörlük yapıyor.

EDİTÖR NE İŞ YAPAR?
SANAT, ZANAAT VE TİCARET ÜÇGENİNDE KİTAP EDİTÖRLÜĞÜ

© 2017, **Tudem Yayın Grubu**
1476/1 Sok. No:10/51 Alsancak-Konak/İZMİR

metin hakları © 2017, The University of Chicago Press

İlk baskı 2017 yılında, *What Editors Do: The Art, Craft and Business of Book Editing* adıyla The University of Chicago Press tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bu kitabın telif hakları AnatoliaLit Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

HAZIRLAYAN: Peter Ginna
TÜRKÇELEŞTİREN: Berna Akkıyal
EDİTÖR: Ümit Mutlu, Hilâl Aydın La Spisa
DÜZELTİ: Ayşegül Utku Günaydın
SON OKUMA: Irmak Ertaş, Burhan Düzçay
KAPAK TASARIMI: Burak Tuna
GRAFİK UYGULAMA: Aynur Sarıbüyük

BASKI VE CİLT: Ertem Basım Yayın Dağıtım San. Tic. Ltd. Şti.
Başkent Organize San. Bölgesi 22 Cad. No:6 Malıköy, Temelli, Ankara
Tel: 0 312 284 18 14

Birinci Baskı: Kasım 2020 (2000 adet)

ISBN: 978-605-2349-44-1
Yayınevi sertifika no: 45041
Matbaa sertifika no: 48083

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin önceden yazılı izni olmaksızın tekrar üretilemez, bir erişim sisteminde tutulamaz, herhangi bir biçimde elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt ya da diğer yollarla iletilemez.

DELİDOLU, Tudem Eğitim Hizmetleri San. Tic. AŞ'nin tescilli markasıdır.

#OKUMAK

EDİTÖR NE İŞ YAPAR?

Sanat, Zanaat ve
Ticaret Üçgeninde
Kitap Editörlüğü

Hazırlayan:
PETER GINNA

Türkçeleştiren: Berna Akkıyal

İÇİNDEKİLER

Türkçe Baskı İçin Yayıncının Notu	7
Giriş: Editörlüğün Üç Aşaması	11
I Kitap Seçimi	25
1 Her Şeyin Başladığı Yer / <i>Peter Ginna</i>	27
2 Doğru Kitabın Simyası / <i>Jonathan Karp</i>	41
3 Akademik Kitap Editörlüğü / <i>Gregory M. Britton</i>	51
4 Bilim Dallarının Efendisi / <i>Peter Coveney</i>	60
II Editoryal Süreç: Tekliften Kitabı	67
5 Kitabın Yolculuğu / <i>Nancy S. Miller</i>	69
6 Sevginin Bununla Ne İlgisi Var? / <i>Betsy Lerner</i>	79
7 Masanın Diğer Tarafı / <i>Susan Rabiner</i>	88
8 Açık Kalp Ameliyatı mı, Estetik Dokunuş mu? / <i>Scott Norton</i>	96
9 “Bunun Biraz İş Var” / <i>George Witte</i>	107
10 Kesinlik, Netlik ve Tutarlılık Yolunda / <i>Carol Fisher Saller</i>	117
III Yayın: Kitabı Okura Ulaştırmak	127
11 Pizzanın Tabanı / <i>Michael Pietsch</i>	129
12 Kitabı “Kutsallaştırmak” / <i>Calvert D. Morgan Jr.</i>	141
13 Aralık Kapı / <i>Jeff Shotts</i>	151
IV Polisyeden Biyografiye	159
14 Müziğe Kulak Vermek / <i>Erika Goldman</i>	161
15 Dükler, Ölümler ve Ejderhalar / <i>Diana Gill</i>	168
16 Sayfa Kenarı Diyarı / <i>Matt Weiland</i>	179
17 “Bir Varmış Bir Yokmuş” Ebedidir / <i>Nancy Siscoe</i>	187
18 Önem Taşıyan Hayatlar / <i>Wendy Wolf</i>	198
19 Monografilere ve Alanında Öncü Kitaplara Dair / <i>Susan Ferber</i>	209
20 Güvenilir Kaynaklar / <i>Anne Savarese</i>	217
21 “Bu Pembe ‘Sürpriz’ Olmalı” / <i>Deb Aaronson</i>	225
V Yayıncılık Alanında Kariyer Yapmak	233
22 Kapıları Genişletmek / <i>Chris Jackson</i>	235
23 Çıracık / <i>Katie Henderson Adams</i>	244
24 Kiralık Kalem / <i>Katharine O’Moore-Klopf</i>	251
25 Kendi Kitabını Yayımlayan Yazar Kendi Editörlüğünü de Yapar / <i>Arielle Eckstut</i> ve <i>David Henry Sterry</i>	261
26 Yeni Bir Keşif Çağı / <i>Jane Friedman</i>	269
Sonuç: Zaman Geçtikçe	283
Teşekkür	287
Özgeçmişler	289
İlave Kaynaklar	294
Sözlük	301
Dizin	312

Türkçe Baskı İçin Yayıncının Notu

Editör Ne İş Yapar? yayıncılığın merkezinde yer alan editöryal faaliyetin temel aşamaları ve incelikleri üzerinde duran, yayınevlerinin üretim süreçlerini ve genel olarak yayıncılık sektörünü farklı boyutlarıyla ele alan bir kitap. Bu bakımdan, editörler, yayıncılar, yazarlar ve çevirmenlerin yanı sıra, kitap seçiminden satış ve pazarlama stratejilerine kadar yayım sürecinin tüm aşamalarını anlamak isteyen okurlar ya da sektöre adım atacak kişiler için başucu kitabı olmaya aday bir çalışma.

Editörlüğün resmî bir eğitiminin olmaması bütün dünyada tartışılan bir konu. Kitapta, yayıncılık ve editörlükle ilgili eğitim programlarının azlığından Amerika özelinde de söz ediliyor. Eskiden usta-çırak ilişkisine dayanan editörlüğün bugün daha ziyade el yordamıyla öğrenilmesi gibi sorunlar da mevcut. Editörlük ve yayıncılıkla ilgili Türkçede yayımlanmış çalışmaların yok denecek kadar az olması da hesaba katıldığında, kitabın bu alanda önemli bir açığı kapatacağını umuyoruz.

Bizim açımızdan bu kitabı çevrilmeye değer kılan, editörlüğün ve yayıncılığın evrensel bir niteliğinin olmasıydı. Bununla birlikte Amerika'daki ve Türkiye'deki yayıncılık sektöründe hem yapısal olarak hem de işleyiş açısından çok derin farklar olduğunu belirtmek gerek.

Türkiye'de yayıncılık hâlâ bir "sektör" iken Amerika'da bu işin "kitap endüstrisi" olarak anılması bile başlı başına önemli bir farka işaret ediyor. Amerika'da editörlerin ağırlıklı olarak İngilizce metin üzerinde ve yazarla birlikte çalışmaları, buna karşılık Türkiye'de çeviri edebiyatın kültür yayıncılığının belkemiğini oluşturması, iki ülke arasında hem yayıncılığın işleyişi açısından hem de editörlüğün kapsamına dair çok temel farkları beraberinde getiriyor. Bu endüstrileşmenin sonucu olarak Amerika'da yayıncılıkta sıkı bir işbölümü olduğunu ve ayrı uzmanlık dallarının geliştiğini söylemek mümkün. Yayınevi çalışanlarının unvanları ve yaptıkları işler, yayınevinden yayınevine değişiklik gösterse de uzmanlaşmanın önemli bir ayırım olduğunu değişik editörlük türlerinin varlığına bakarak bile anlayabiliyoruz.

Yayınevlerinin büyüklüklerine ve yapısal farklılıklarına göre yurtdışında editörlük alt kollara ayrılmışken Türkiye'de bu tür belirgin bir ayrışmadan bahsedemiyoruz. Amerika'daki seçici editör, üretim editörü, satır editörü, metin geliştirme editörü, yönetici editör gibi farklı editörlük türlerine karşılık, Türkiye'de, sayılan bu editörlük türlerinin kapsadığı işi genellikle editör unvanını taşıyan tek bir kişi yapıyor. Kurum yapısına göre, kitap seçen de eserin haklarının satın alım sürecini yürüten, metni geliştiren ya da çeviriyi orijinal metinle karşılaştırarak yayıma hazırlayan kişi de aynı

kişi olabiliyor. Dolayısıyla yayınevleri arasındaki yapısal farklar bile her kurumdaki işleyişi değiştirebiliyor. Bu nedenle herhangi bir yayınevinde yayın koordinatörünün ya da başka bir sorumlunun yaptığı işi, başka bir yayınevinde editörün üstlenmesi gerekebiliyor. Öte yandan Türkiye’de yayıncılığın belkemiğini çeviri edebiyatın oluşturması, zaman zaman editörlüğün tanımı ve işleyişi de dâhil olmak üzere pek çok kavramın yurtdışından farklı kullanılmasına neden olmakta. Belirtilen tüm bu farkların, kitabın Türkçe baskısındaki sözlük ve dizin kısmını hazırlarken göz önünde tutulduğunu ve gerektiği şekilde bazı değişiklikler yapıldığını da belirtmeliyiz.

Sonuç olarak bir yayınevi için yayıma hazırladığı her kitap ciddi bir zaman ve maddi yatırım anlamına gelir. Dolayısıyla kendi alanlarında deneyimli editörlerin kaleme aldığı yazılardan oluşan bu kitabın, bir prodüksiyon şirketi gibi çalışan yayınevlerinin her bir kitap için sunduğu katma değerini nasıl oluşturduğunu açıklamaları ve bu katma değeri belirleyen unsurları göstermesi bakımından alandaki pek çok kişiye faydası dokunacağını düşünüyoruz.

*Kitabı benimle birlikte kaleme alıp editörlüğümü yapan
Margaret Williams Ginna ve
Robert Emmett Ginna Jr.'a*

Giriş

Editörlüğün Üç Aşaması

Yayıncılık sektörünün dışındaki insanlar (aslında, sektörden de pek çok kişi) genellikle şunu merak eder: Editör ne iş yapar? Bu basit sorunun cevabı hiç de basit değildir. Bu kitap, bu karmaşık cevabı vermeye çalışıyor.

Kitabın seslendiği farklı okur gruplarını şöyle sıralayabiliriz: Editör olmak isteyen, editörlük kariyerine atılıp konuya ilişkin bilgi almak isteyen okurlar; yayıncılık alanında başka görevler üstlenmiş, birlikte çalıştıkları editörlerin yaptıkları işin niteliğini anlamak isteyen kişiler; sevdikleri (ya da nefret ettikleri) kitapların nasıl hayata geçirildiğini merak eden kitap kurtları ve en az bunlar kadar önemlisi, bir yayınevinde yahut bir editörün zihninde neler olup bittiğini bilmek isteyen yazarlar. Önünüze konan kitap aşının nasıl pişirildiğini merak ediyorsanız, bu kitapta aradığınızı bulacaksınız.

Günümüzde editörün yayıncılık alanında üstlendiği rol akla hayale gelebilecek her tür görevi kapsıyor. ABD'deki yayıncılık endüstrisinin tüm unsurlarının *tek* bir sokakta toplandığını hayal edin. (Bu arada, 19. yüzyılda New York'ta durum gerçekten de böyleydi. Ama nasıl ki artık "Madison Avenue" reklamcılıkla anılıyor, "Publishers Row" da o günden beri kullanılan bir mecazımürsele dönüştü. Yayıncılar ve bileşenleri, coğrafi olarak şimdiye dek hiç olmadığı kadar dağınık hâlde. Fakat siz yine de bir anlığına söylediğim şeyi hayal *edin.*) Bahsettiğimiz sokakta yan yana sıralanmış yayınevlerinin camlarından bakıp içeride olup bitenleri gözleyebilseydik, harıl harıl çalışan editörlerin şu sayacağı şeylerin bazılarını yaptığına şahit olurduk:

- Şu gökdelende bir editör, telefondaki yazar temsilcisiyle (edebiyat ajanı/yazar ajanı) yeni bir kitabın sözleşme şartlarına ilişkin pazarlık yapıyor.
- Yandaki konferans odasında başka bir editör, yayıma hazırladığı kitabın yazarıyla birlikte oturmuş, önlerindeki fotoğraf yığını içinden kitaba koyulacakları seçiyor.
- Koridorda, kıdemli bir editör, yeni basılmış bir anı kitabını okuması için satış müdürünün başının etini yiyor.
- Sarmaşık kaplı şu binada, bir üniversite yayınevinin editörü, gelecek vadeden genç akademisyenleri keşfetmek için bir derginin son sayısını gözden geçiriyor.
- Yolun karşısındaki binada çok sayıda editör satış toplantısında bir araya gelmiş. Gelecek sezon yayımlanacak kitapların tanıtımı ve satışı gibi konularda plan yapıyorlar.

- Masasında oturan şu editör yardımcısı, kitabın şömizinde yer alan yazıyı iki yüz vuruşa düşürmek için uğraşiyor.
- Şu binada bir redaktör, elindeki metnin 60. sayfasında gözlerinin yeşil olduğu söylenen karakterin 14. sayfada mavi gözlü olarak tasvir edilip edilmediğini kontrol ediyor.
- Köşedeki eğitim yayıncısının editörlerinden biri, makalelerden oluşacak bir kitap için makaleleri uzman gözüyle değerlendirecek bir akademisyen arıyor.
- Eski, şık bir müstakil binada yer alan bağımsız bir yayınevinde, kurmaca kitaplardan sorumlu editör, sözcüklerini itinayla seçerek yazdığı mektupta, edebiyat dünyasına adım atacak yeni bir yazarın ilk romanı için ünlü bir yazardan kısa bir tanıtım yazısı rica ediyor.
- Ve en baştaki gökdelene dönersek, köşedeki ofisinde yayın yönetmeni... ögle yemeğine çıkmış bile. Ama elbette bu da işinin önemli bir parçası! Bunun nedenini sonraki bölümde ele alacağım.

“Bu pencerelerden bakıp da göremeyeceğimiz şey nedir?” diye sorarsanız, “*yayıma hazırlık* işini yapan, yani metni okuyan, yazara değişiklik öneren ya da onu geliştiren bir editör” diyebilirim. Aslında, yukarıda sıraladığım diğer görevler silsilesi bunun sebebine ilişkin bir ipucu veriyor. “Editörün esas işi” diyebileceğimiz bu işlerin, gerektiği şekilde yapılabilmesi için konsantrasyon ve saatler boyu çalışmak elzendir; oysa görüldüğü gibi, yayıncılık ortamının hareketli mesaisi içinde bu çalışma şartlarını yaratmak neredeyse imkânsızdır. Bu editörleri akşamleyin evlerine kadar takip etsek, neredeyse hepsinin, otobüste ya da yemekten sonra uzandığı kanepede otururken kucağına bir tablet bilgisayar yerleştirdiğine, çantasından bir tomar kâğıt çıkarıp okumaya giriştiğine şahit oluruz. Pek çoğu, bu okuma ve sayfa kenarlarına not alma işini gecenin ilerleyen saatlerine kadar sürdürür.

Editörlüğün ne olduğuna dair

Özünde kelimelerin yattığını söyleyebileceğimiz bir işkolu olan yayıncılığın, bildiğim endüstriler içinde en serbest, en kafa karıştırıcı, en tutarsız terminolojiyle öne çıkması ironik. Örneğin, yaygın bir terim olan “prova baskısı” üç ya da dört ayrı anlama gelebilir.¹ Editörün, üzerinde çalıştığı metne ise pek çok yerde hâlâ “manüskript” denmektedir; anlamı “elyazması” olan bu sözcük, artık neredeyse tamamı bilgisayarla çalışan yazarların eserlerini nitelemek için bugün bile kullanılır.²

1 Sözcüğün atıfta bulunduğu terimler düşünülünce, hemen akla gelenler “düzelti çıktısı”, “kitap maketi” ve önden dağıtılan “okuma kopyası” oluyor. Bunlar birbiriyle ilintili ama aslında epey farklı kalemler. Hiçbiri, terimin özgün anlamıyla uyuşmuyor. (Tanımlar için, kitabın sonunda yer alan Sözlük’e bakabilirsiniz.)

2 Britanya’daki meslektaşlarımız derhâl savunmaya geçerek “daktilo metni” ifadesini kullandıklarını söyleyebilirler; fakat bu terim de olsa olsa biraz daha az demodedir. (Kitap boyunca sıklıkla geçen bu terim için, ABD’deki jargonun farklılığı yüzünden, yerine göre “dosya”, “metin” ya da “taslak” ifadelerini kullanmayı tercih ettik. [E.N.]

Yukarıda sıraladığım etkinliklerin de işaret ettiği gibi, *editör* unvanının yanıltıcı bir tarafı da vardır. *Editörlük* kelimesinin çoğu kişinin zihninde uyandırdığı “bir yazarın metnini düzeltme ve geliştirme” işi, kitap editörünün işinin aslında yalnızca bir kısmıdır. Evet, önemli bir bölümüdür ama iş bundan ibaret değildir. *Editör* kelimesinin Latince kökeni olan *edere*, “ortaya çıkarmak” ya da “ortaya koymak” anlamına gelir; bu anlam kökü editörün rolüne ilişkin kavrayışımızı genişletebilir. *Editör, yazarın eserini gerektiği gibi işleyip okura sunar.* Bu etkinliğin diğer adı *yayıncılıktır*; “editörlük” ve “yayıncılık”, mesleğimizin bir türlü berraklığa kavuşturulamayan sözcük dağarcığında, birbiriyle karıştırılan kavramlar arasında yer alır. (Örneğin bazı dillerde editör ve yayıncı, tek bir kelimeyle karşılanır.) İnternet sitesi tasarımcısından depodaki tasnifçiye kadar, bir yayınevinde çalışan herkes yayıncılık sürecinin parçasıdır.

Fakat kitaba ve yazarına en yakın mesafede duran meslek erbapları olan editörler, özel bir konuma sahiptir. Daha ilk aşamada, yayımlanacak kitapları bulmakla yükümlü olan editörler, sorumlu oldukları her kitabı, yayınevinin yılankavi üretim düzeneğinden geçirirler ve bu süreçte yazarın da ihtiyaçlarını (ve tabii, ruh hâlini) gözeterek, sağ salım piyasaya ulaştırırlar. Editörün “yayınevinde yazarı, yazarın nezdinde ise yayınevini temsil ettiği” söylenir; yayıncılığa dair kabul gören bu vecizede ortaya konan yargı doğru olmakla beraber eksiktir. Zira editör aynı görevi *okur* ile *yazar* ikilisi arasında da ifa eder. Bir taslağı hakkını vererek yayıma hazırlayabilmek için, kendinizi okurun yerine koymanız gerekir; okur, kitabı eline alırken, ne yazarın ne de bu projenin geçmişi hakkında fikir sahibidir. Aynı zamanda yazarın, kitabında ortaya koymayı amaçladığı şeyi kavramış olmanız da şarttır; hatta zaman zaman kitabın meselesine yazardan daha fazla vâkıf olmanız gerekebilir. Ve elbette, bir kitabın yayımlanmasında başarıya ulaşmak için, yazarın tasavvuruna ilişkin kavrayışınızı piyasaya ilişkin bilginizle (okurun aradığı şeyi bilmek ve ona bunu sunmak anlamında) birleştirmek zorundasınızdır.

O hâlde, editörün *bir köprü*, yazardan okura uzanan bir *nakil hattı* ve aynı zamanda ikisi arasındaki iletişimi daha da akıcı kılan bir *tercüman* olduğu söylenebilir.

Publishers Row’da dolaşırken karşımızda beliren sahnelerin de ortaya koyduğu gibi, editörlük çok çeşitli faaliyetleri kapsar. Bazı yayınevlerinde bunların hepsini bir kişi yürütürken bazılarında bu görevler farklı kişiler arasında paylaşılır; bu düzenlemeler yayınevinin türüne, büyüklüğüne göre değişiklik arz eder.

Günümüzde yayıncılık dünyasında müthiş değişimlerin yaşandığına tanık oluyoruz. Teknolojide ardı ardına devrimler olurken perakende satış sektörü de dönüşüm geçiriyor; bir yandan ticari yayıncılık devasa şirketlerin alanı hâline geliyor, öte yandan küçük yayıncılar ve kendi kitabını yayımlayan yazarlar piyasada hiç olmadıkları kadar güçlü bir varlık gösteriyor. Bugün “yayıncı” dediğimizde, akla pek çok ülkede faaliyet gösteren Penguin Random House da geliyor, öncelikle kâr amacı gütmeyen küçük çaplı bir edebî yayıncı ya da bir üniversite yayınevi de; hatta, mutfak masasında kaleme aldığı eserini e-kitap formatında yayımlayan bir yazar bile.

Bu cesur yeni dünyada editörlerin işlevini yitirip yitirmeyeceğini merak edenler de çıkıyor elbette. Böyle bir şeyin gerçekleşeceğini sanmıyorum. Zira, yayıncılık nasıl bir şekil alırsa alsın (itibarını yitirip *blogculuk* muamelesi görmediği ya da metinlerin fotokopiyle çoğaltılıp dağıtılmasından ibaret bir hâle gelmediği müddetçe) bu kitapta ele alınan editoryal görevler, yayıncılığın ayrılmaz bir parçası olarak kalacaktır. Kendi kitaplarını yayımlayan bir yazarın kartvizitinde “editör” yazmaz ama kendi e-kitabını internete yüklemeyen önce metnini okuyup üzerinden geçerken ya da kitabın Amazon’da yer alacak sayfasında okura çekici gelecek tanıtım yazısını özene bezene yazarken, yaptığı şey aslında editörlüğün ta kendisidir.

Bu kitabın amacı

Yukarıda bahsi geçen tüm bu dönüşümlere karşılık, örneğin sektördeki kişilerin *zanaatı öğrenme şekli* gibi bazı durumlar, 19. yüzyıldan beri neredeyse değişmeden kaldı. ABD’deki yayınevlerinin hemen hiçbirinde, çalışanlara yönelik resmî bir mesleki eğitim programı mevcut değil. Yayın dünyasıyla ilgili işler, özellikle de editoryal görevler konusunda verilen eğitim, fiilen klasik usta-çırak ilişkisine dayanıyor; buna göre, alana yeni katılan kişiler deneyimli profesyonellerin yardımcısı olarak çalışmak suretiyle işin inceliklerini öğreniyor.

Günümüzde, lisans ya da yüksek lisans öğrencileri için yayıncılık konusunda dersler açan veya editörlüğe talip olanlar için yoğun yaz okulu programları sunan az sayıda üniversiteye her geçen gün bir yenisi ekleniyor; Columbia, New York ve Denver Üniversiteleri bu alandaki çalışmalarıyla öne çıkıyor. Ama buralarda nispeten az sayıda aday eğitim alıyor. Redaktörlük ve düzeltmenlik gibi uzmanlıklar bir kenara, kitap editörlerine hitap eden ders kitabı ya da elkitabı olmamasının sebebi belki de budur.

Bu konuda öne çıkan tek istisna, emektar editör Gerald Gross’un derlediği, sektörün önemli mensuplarının yaptıkları işi farklı açılardan ele aldıkları *Editors on Editing* (Editörler Editörlüğü Anlatıyor) isimli çalışmadır. İlk baskısı 1962’de yapılan ve piyasada hâlâ bulunabilen bu kitap kusursuz bir kaynaktır. 1980’lerde, yayın dünyasına atıldığım dönemde hevesle okuduğum bu kitabı gerçekten kıymetli buluyorum. Fakat neredeyse tüm bölümleri yalnızca ticari yayıncılığa odaklanan kitap, akademik yayıncılık yapan ya da küçük ölçekli yayınevlerinde çalışan editörlere yönelik pek az yönetsel bilgi içeriyor. Kitabın son kez güncellendiği 1993’te ise henüz Amazon yoktu, çok az sayıda Amerikalı internetle tanışmıştı ve yayıncılık alanındaki en son teknoloji CD-ROM’du. *Editör Ne İş Yapar?* Amazon’un, internetten indirilen e-kitapların ve sosyal medyanın var olduğu bir çağ için *Editors on Editing*’in o zamanlar üstlendiği görevi yerine getirmeyi amaçlıyor.

Editör denen şahıs genellikle romantize edilir ya da allanıp pullanır. (Bazı çevrelerde, şeytanlaştırıldığı da olur.) Bu kitabın hedeflerinden biri, editörün yaptığı işin gizemlerini açıklığa kavuşturmak ve yayıncılık süreçleri içinde yerli yerine oturtmak.

Kitabın altbaşlığının *Sanat, Zanaat ve Ticaret Olarak Kitap Editörlüğü* olmasına karar vermemin nedeni de bu: Söz konusu ifadeler bence birbirini bütünlüyor. Editörlük *sanatı*, beğeni ortaya koymayı ve estetik yargılarda bulunmayı, ayrıca yazarın duyarlılığına ve psikolojisine ayak uydurmayı gerektirir. *Zanaat* kısmı, işin teknik yönlerini ve örnek niteliğindeki uygulamaları çalışıp öğrenmeyi içerir; burada, redaktörlerin ustalaştığı dilbilgisi ve stil kurallarından, metni satır satır çalışan editörlerin zamanla geliştirdikleri “önerileri diplomatik bir dille ifade etme yeteneği” ne kadar, pek çok unsur söz konusudur. Son olarak, bir editör, kâr amacı gütmeyen bir yayınevinde bile çalışsa, ürün satan ve kâr elde etmek zorunda olan bir *ticaret* kolunun parçasıdır. Bu sektörün nasıl işlediğini kavramak ve bir projeyi yayın süreçlerinden geçirip piyasaya sunulacak hâle getirmeyi öğrenmek, birlikte çalıştığınız yazarlara gerektiği gibi hizmet edebilmeniz için bir önkoşuldur.

Meslektaşlarımla pek çoğu gibi benim de editörlüğe yönelmem işin *sanat* kısmıyla ilgiliydi: kitap okuyarak para kazanma imkânı, yaratıcı insanlara eserlerini yaratırken yardım edebilme şansı, edebiyat dünyasına katkıda bulunma umudu... Bir editör olarak bunların hepsini yapabildiğim için mutluyum. Bununla beraber, editörlüğün *zanaat* yönünü öğrenirken de keyif aldığımı keşfettim. Zaman zaman, yüce gönüllü akıl hocalarımdan, çoğunlukla merakım sayesinde ama kimi zaman da zorlu deneyimlerle pek çok şey öğrendim; kaynak ne olursa olsun, becerilerimi geliştirmek beni daima tatmin etti. İşin zanaat yönü, öğrenme eğrisinin tepesine doğru çıkılan yolculuğun epey sürmesine yol açacak ölçüde zor ve karmaşık. Bu yolda yeterince ilerlediğimde yeni şeyler öğrenme hızım düştü, fakat bu kez de zanaatı başkalarına öğretmenin tatminini yaşadım. Benim için en beklenmedik şey ise zaman içinde yayıncılığın ticari yönünü de gerçekten sevdiğimi fark etmek oldu. Ardı arkası kesilmeyen şu zorlu görevlerden bile zevk alır hâle geldim: Seni heyecanlandıran bir kitapla karşılaştığında, yazarın vizyonunu yayınevinin sahip olduğu araçları kullanarak nasıl en iyi şekilde hayata geçirebilirsin ve kitabın en yüksek sayıda okurla buluşmasını nasıl sağlayabilirsin?

Yayıncılık sektöründe hâlihazırda çalışan en etkin editörler ile kavrayışı güçlü gözlemcilerin bazıları tarafından kaleme alınmış makalelerin bir araya geldiği bu çalışma, kitap editörlüğünün türlü yönlerini ortaya koymayı amaçlıyor. Bu makale derlemesi, kaçınılmaz olarak önce benim deneyimlerimi yansıtıyor: Edebî eserler yayımlayan küçük bir yayınevinde ve akademik yayıncılık yapan büyük bir yayınevinde çalışmış olsam da, meslek yaşamımın büyük kısmında, editörlerin her türlü sorumluluğu üstlendikleri *ticari yayıncılık* sahasında görev aldım. Bu nedenle, işi bu bakımdan kavramaya meyilliyim. Fakat, ister yayınevinde tam zamanlı çalışan üretimden sorumlu editör isterse serbest çalışan bir metin geliştirme editörü olsun, daha dar kapsamlı işlevleri yerine getiren editörler de süreç açısından eşit ölçüde önemli. Bu makalelerde, onların üstlendikleri rollerden de bahsediliyor. Dahası, yukarıda belirttiğim

gibi, günümüzün yayın piyasasında pazarlanan kitapların önemli bir kısmı, eserlerini bizzat yayımlayan ve kendileri gibi başka yazarların eserlerini yayımlayarak *yayıncı konumuna geçen* yazarlara ait. Bu nedenle, makalelerden birinde, kendi kitaplarını yayımlayan yazarlara yönelik bu tür editoryal örnekler de ele alınıyor.

Aslında, editörleri ve editörlüğü tüm yönleriyle ortaya koyabilmek için bir rehber kitap değil, birkaç ciltten oluşan bir ansiklopedi hazırlamak gerekir. O nedenle, kitabın söz konusu çeşitliliği kapsayamayacağını baştan kabul ettim. Bununla birlikte bu makaleler, okura, editörün yayıncılık ekosistemindeki yerine dair resmin bütününe sunamasa bile net bir fikir vereceğini umduğum bir çeşitlilik arz ediyor. Bir yöne baktığımızda dergilere, başka bir damarda veritabanı yayıncılığına, ötekinde ise çizgi romana doğru açılıp genişleyen devasa ve kapsamlı bir endüstri olduğunu gördüğümüz kitap yayıncılığının *her* türünü ele almaya kalkışmadım bile. Bu kitap, okurların büyük kısmının en azından bir miktar aşına oldukları, yayıncılık alanındaki en merkezi sektörleri odağına alıyor. Bu sektörleri şöyle sıralayabiliriz:

- *Ticari yayıncılık*: Yayıncılık alanındaki, sektörden uzak kişileri ters köşeye yatan terimler arasında belki de en yaygın, en kapsayıcı terim budur. Endüstri, sanki meslekten olmayanlara çelme takıp onları daha kapıda yere sermeyi hedefliyormuş gibi bir izlenim yaratır. Belli bir endüstriye yönelik ticari bir derginin o endüstride yer alan okurları hedeflediğini düşünürsek, ticari kitap bunun tam tersini yapar: *Genel okura* seslenir. “Ticari” ifadesinin kullanılmasının sebebi, bu kitapların “kitap ticareti” kapsamında, yani kitabevlerinde alınıp satılmasıdır.
- *Kitlesel satışa yönelik yayıncılık* (Süpermarketlerde, gazete bayilerinde ve benzeri noktalarda satılan karton kapaklı kitaplar):³ Eskiden ayrı bir kategoride yer alsa da, toplu satışa yönelik yayın yapan yayıncılar ile ticari yayıncılar birleştiği için –ve biraz da, iki alanın okurları pek çok bakımdan çakıştığı için– bu alan ticari yayıncılık alanına dâhil oldu.
- *Çocuk ve gençlik kitapları yayıncılığı*: Çocuk ve genç-yetişkin kitapları için kullanılan bir terimdir. Çocuk kitapları da kitabevlerinde satıldığı için muazzam bir piyasa payına sahip bu alan da ticari yayıncılık kategorisine girer.
- *Akademik yayıncılık*: Bu kategori hem üniversite yayınevlerini hem de akademi piyasasına yönelik yayın yapan ticari yayınevlerini kapsar. Bu yayınevleri, yaptıkları yayınlarla belli konularda uzman okurlara ve onların yararlandıkları araştırma kütüphanelerine ulaşmaya çalışır.
- *Eğitim yayıncılığı*: Ders kitapları; ilkökul, ortaokul, lise ve üniversite düzeyindeki öğrencilerin (bu düzeyler K-12, K-14, K-16 gibi isimlerle de tanımlanır) derslerde faydalanmaları için yazılıp yayımlanır.

3 ABD’de, ilk kez basılan kitapların bir kısmı önce sert kapaklı olarak piyasaya sürülür, ardından karton kapaklı versiyonları da satışa sunulur. [E.N.]

#OKUMAK

EDİTÖR NE İŞ YAPAR?

Sanat, Zanaat ve Ticaret Üçgeninde Kitap Editörlüğü

Hazırlayan:

PETER GINNA

Otuz yılı aşkın süredir editörlük yapan ve sözcüklere dayalı bir iş alanı olmasına rağmen, ironik biçimde, yayıncılık hakkında yeterli yazılı kaynak olmadığını vurgulayan Peter Ginna, mesleğin deneyimli isimlerinin kaleme aldığı yazıları bir araya getiriyor. Türkçede de eksikliği hissedilen bu kaynak kitap; yazar-editör ilişkisine, kitabın seçiminden matbaaya gönderilmesine kadarki süreçte yaşananlara dair kapsamlı bir içerik sunuyor. Böylece okur; sanat, zanaat ve ticaret faaliyetinin kesişiminde yer alan kitap editörlüğünün temel aşamalarına, inceliklerine, sorumluluklarına, zorluklarına, imkânlarına dair fikir sahibi olmanın yanı sıra kitabın sonunda yer verilen sözlük sayesinde yayıncılık alanında geçerli olan terimlerle de tanışma fırsatı buluyor.

“Yazar-editör ilişkisine, kitabın serüvenine, yayınevleri için çalışan editörlerin daimi değişim hâlindeki bir endüstriye nasıl uyum sağladıklarına dair kapsamlı ve hayati bir kaynak.”

Library Journal